

İlahiyat
Fakültesi

TOPLUMSAL DEĞİŞİM DÖNEMLERİNDE

ÂLİMLERİN

ARABULUCULUĞU

7 KASIM 2025
CUMA

10.00

SAMSUN ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

İlahiyat
Fakültesi

AÇILIŞ

10.00

I.OTURUM

10.15-10.50

OTURUM BAŞKANI

Prof. Dr. Salih KESGİN / SAMSUN ÜNİVERSİTESİ

“II. MEŞRUTİYET SONRASI TAKLİD-TELFİK KAVRAMLARININ DÖNÜŞÜMÜ
VE SULTANIN HUKUKÎ OTORİTESİ”

Dr. Öğr. Üyesi Burak ERGİN / SAMSUN ÜNİVERSİTESİ

“İZMİRLİ İSMAİL HAKKI (1869-1946) VE TOPLUMSAL OLAYLARI
DEĞERLENDİRMESİ”

Dr. Öğr. Üyesi Reyhan ERDOĞDU BAŞARAN / ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

ARA

10.50-11.00

II.OTURUM

11.00-12.00

OTURUM BAŞKANI

Prof. Dr. Mustafa IRMAK / SAMSUN ÜNİVERSİTESİ

“TELFİK KAVRAMI EKSENİNDE RAMAZAN EL-BÛTÎ’NİN GÖRÜŞÜNÜN ANALİZİ”
Doç. Dr. Emine Enise YAKAR / RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ

“RAMAZÂN EL-BÛTÎ (1929-2013) VE ARAP DİLİYLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ”
Arş. Gör. Ahmet Faruk DİKİCİ / RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ

YEMEK/NAMAZ ARASI

12.00-13.20

III. KONFERANS OTURUMU

13.20-14.50

OTURUM BAŞKANI

Doç. Dr. SümeYra YAKAR / SAMSUN ÜNİVERSİTESİ

“ELMALILI HAMDİ YAZIR (1878-1942) VE DEVRİNDEKİ OTORİTESİ”

Prof. Dr. Abdullah ÇOLAK / HİTİT ÜNİVERSİTESİ

“MASLAHAT ANLAYIŞI VE GÜNCEL HÜKÜMLERİN
DEĞERLENDİRİLMESİ”

Prof. Dr. Hayrettin KARAMAN / ÇEVİRİMİÇİ SÖYLEŞİ

ARA

14.50-15.00

IV. OTURUM

15.00-16.00

OTURUM BAŞKANI

Doç. Dr. Enes BÜYÜK / SAMSUN ÜNİVERSİTESİ

“ELMALILI HAMDİ YAZIR’IN DÜŞÜNCE DÜNYASINDA TOPLUMSAL DEĞİŞİM
VE DİNİ YORUM”

-Dr. Zehra Betül DİNDAROĞLU / RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ

-Dr. Zuha Döndü SEVEN / DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

“ÖMER NASUHI BİLMEN’İN (1883-1971) DÜŞÜNÇESİNDE İSLAM HUKUKU’NUN
DİNAMİK SÜREKLİLİĞİ”

-Dr. Öğr. Üyesi Hakime Reyyan YAŞAR / İZMİR KATİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ

PROGRAM KAPANIŞ

16.30

TOPLUMSAL DEĞİŞİM DÖNEMLERİNDE ALİMLERİN ARABULUCULUĞU PROGRAM ÖZETLERİ

II. Meşrutiyet Sonrası Taklid-Telfik Kavramlarının Dönüşümü ve Sultanın Hukukî Otoritesi

Dr. Öğr. Üyesi Burak ERGİN, Samsun Üniversitesi

Tanzimat'tan itibaren hukukla ilgili meseleler tartışılmaya başlanmış, II. Meşrutiyet sonrasında bu tartışmalar artmıştır. Bu süreçte bazı âlimler, muamelata dair hükümlerin, hatta açık ve kesin hükümler dâhil olmak üzere, örf ve maslahata göre değişebileceğini savunurken, diğerleri değişimin ancak içtihatî alanla sınırlı olabileceğini belirtmiştir. Söz konusu dönemde içtihat, taklit, örf ve küllî kaideler gibi konular etrafında zengin bir literatür oluşmuştur. Ancak Hanefî mezhebi dışındaki diğer mezheplerin görüşlerinin taklid edilebileceğini ve bundan hareketle hükümlerin değişimini savunan âlimlerin sultanın otoritesi çerçevesinde fıkıh geleneğiyle kurdukları bağ ve referanslar sistematik olarak incelenmemiştir. Oysa *Muhîtu'l-Fetâvâ* adlı fetva mecmuasında ihtiyaç halinde dört mezhepten görüşlerin derlenmesi yöntemi benimsenmiş ve bu görüşlerin sultanın onayıyla bağlayıcılık kazanacağı ifade edilmiştir. Bu programda, *Muhîtu'l-Fetâvâ* çerçevesinde kesin hükümlere aykırı olmamak kaydıyla fıkıh geleneğinden beslenen değişim anlayışının ulema tarafından nasıl yönetilmeye çalışıldığı, taklid ve telfik kavramlarının dönüşümü üzerinden incelenecektir. Bu dönüşümün seyri, Memlûk döneminde ve sonraki Arap topraklarında tartışılan literatürle mukayeseli olarak ele alınacak ve Osmanlı *ma'rûzât* uygulaması üzerinden değerlendirilecektir. Böylece farklı mezhep görüşlerinin sultanın otoritesi aracılığıyla hukukî düzenlemelerin meşrulaştırılmasında nasıl kullanıldığı açıklanacaktır.

İzmirli İsmail Hakkı (1869-1946) ve Toplumsal Olayları Değerlendirmesi

Dr. Öğr. Üyesi Reyhan ERDOĞDU BAŞARAN, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Cumhuriyet'in 1923'te ilanını müteakip süreç, Türkiye'de siyasi, hukukî, tedrisî ve içtimai hayatı köklü bir surette dönüştüren bir dizi inkılap hareketine sahne oldu. Hilafetin ilgası, Osmanlı Hanedanı'nın sürgünü, anayasal ve eğitim sisteminin laikleşmesi, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile medreselerin kapatılması, din derslerinin müfredattan çıkarılması, tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması, kılık kıyafet devrimi ve ezanın Türkçe okunması gibi uygulamalar, derin İslami hassasiyete sahip olan Türk toplumunda önemli ve çoğunlukla eleştirel tepkileri beraberinde getirmiştir. Bu süreçte Müslüman aydınlar ve ulemanın, erken Cumhuriyet dönemi reformları karşısında entelektüel tavırlarını “koşulsuz destek”, “radikal muhalefet” ve “geleneksel içtihatla uzlaşmacı bir sentez arayışı” şeklinde tasnif etmek mümkündür. Bazı aydınlar Batı tarzı eğitim, hukuk ve yönetim sistemlerini modernleşmenin bir gereği addederek yeni rejim politikalarını İslami ilkelerle uzlaştırma çabası içerisine girmişlerdir. Buna mukabil, bazı mütefekkirler ise reformları Batı taklitçiliği, jakobenlik ve İslami kimliğe yönelik bir tahribat olarak telakki etmiştir. Hatta devlet

kontrolünde teşkil edilen ve resmi bir İslami kimlikle işlev gören Darülfünun İlahiyat Fakültesi ve Diyanet İşleri Başkanlığı gibi müesseselerde vazife yapan ulemayı dahi tenkit etmekten çekinmemiştir. Diğer taraftan, hem geleneksel İslami birikimi muhafaza eden hem de yeni durumla dinî bir uzlaşma arayan Müslüman entelektüellerin temayüz ettiği üçüncü bir tavır, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş döneminin en mühim âlimlerinin çabalarında müşahade edilmektedir.

Bu grubun seçkin bir temsilcisi olan İzmirli İsmail Hakkı (1869-1946), çocuk yaştan itibaren derin bir İslami tahsil görmüş, Arapça, Farsça, Rumca ve Fransızca gibi geniş bir dil yelpazesine vâkıf olmuş ve hem Şark hem de Garp felsefesini özümsemiş velut bir âlimdir. Metodunun "hiçbir âlimin sözünü vahiy gibi telakki etmemek" prensibi üzerine bina edildiğini belirten İzmirli, hem katı bir gelenekçilikten hem de köksüz bir modernizmden uzak durmuştur. Yazılarında, İslami geleneğin önemli isimlerinin eserlerine, fetvalarına ve içtihatlarına sürekli atıfta bulunarak, toplumun yaşadığı dini sıkıntılara çözümler üretmeye çalışmıştır. Bu çerçevede, İzmirli, İslami bilgiden yoksun olduğunu düşündüğü ve reformları koşulsuz destekleyen aydınları da eleştirmekten çekinmemiştir. Ezanın Türkçe okunduğu ve Müslüman toplulukta büyük bir rahatsızlığa yol açtığı bir dönemde, İzmirli'nin yaklaşımı uzlaşmacı karakterini net bir şekilde ortaya koyar. İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin "Ezanda muteber olan örfdür" ve "Arapçayı telaffuzdan âciz olan kimselerin kendi dilleriyle Kur'an okuyabileceği" yönündeki içtihatlarını delil göstererek, İzmirli halkın anladığı dilde okunan ezanın, amacını (insanları namaza davet) yerine getirdiği sürece caiz olabileceği yönündeki kanaatini aktarmıştır. Bu tutum, onun hem İslamî hassasiyetlere bağlı kaldığını, hem de toplumsal birliği zedeleyecek aşırı kutuplaşmalardan kaçınan, uzlaştırıcı bir Müslüman entelektüel olduğunu göstermesi adına önemlidir. Bu çalışmada, İzmirli'nin Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemde yayımladığı eserleri kronolojik bir sırayla incelenerek, Müslüman bir entelektüel olarak üstlendiği uzlaştırıcı rol ele alınacaktır.

Telfik Kavramı Ekseninde Ramazan el-Bûtî'nin Görüşünün Analizi

Doç. Dr. Emine Enise YAKAR, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

19. yüzyılda yaşanan sanayi devrimi ile zenginleşen Batı, siyasi, hukuki, teknolojik, askeri ve eğitimsel birçok alanda kendisini Müslüman ülkelere kıyasla daha iyi bir yerde konumlandırmıştır. Emperyalist ve sömürgeci bir zihniyet benimseyen Batı, bu yapıyla hukuk alanında da birçok Müslüman ülkeyi etkilemiştir. Bu etkileme küreselleşme bağlamında düşünüldüğünde iki şekilde tezahür etmiştir. İlk tezahür biçimi İslam hukuk sisteminin tamamen ilga edilip yeni bir hukuk sisteminin (genelde Batı hukuk sistemi) benimsenmesi şeklinde vuku bulmuştur. İslam hukuk sistemi değiştirilmeden bu hukuk sistemi içerisinde kanunlaştırma çalışmalarının yapılması ise Batı'nın İslam hukuku alanındaki ikinci etkisidir. 19. yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti'nde yürütülen kanunlaştırma faaliyetleri ve bu kanunların *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye*'de bir araya getirilerek uygulamaya konulması mezhebe bağlılık, telfik ve tahyîr gibi

konuların tekrar gündeme gelmesine neden olmuştur. Telfik mezhepler arası (mezhepler üstü) bir yaklaşım benimsenerek bir meselede iki farklı mezhebin içtihadının birleştirilmesi yoluyla bir probleme çözüm üretme ilkesidir. 16. ve 17. yüzyıllarda yoğunlaşan telfik tartışmaları 20. yüzyılın başlarında kanunlaştırma faaliyetleri ile ulema arasında tekrar tartışılmaya başlanmıştır. Bu çalışma, 20. yüzyılda telfik konusunda ulema arasında vuku bulan farklı yaklaşımları göstermek amacıyla Reşid Rızâ (ö. 1935), İzmirli İsmail Hakkı (ö.1946) ve Ramazan el-Bûtî'nin (ö. 2013) görüşlerini karşılaştırmalı olarak değerlendirecektir.

Ramazân el-Bûtî (1929-2013) ve Arap Diliyle İlgili Görüşleri

Arş. Gör. Ahmet Faruk DİKİCİ, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi*

Fıkıh sahasındaki otoritesiyle tanınan Muhammed Saîd Ramazân el-Bûtî'nin (1929-2013) eserlerindeki yüksek edebi üslup ve dilin muhafazasına yönelik geliştirdiği özgün pedagojik metot, onun Câhız ve Cürcânî gibi alimlerden tevarüs edilen bu anlayışın modern çağdaki güçlü temsilcilerinden biri olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kapsamda el-Bûtî genel olarak Arap diliyle alakalı klasik İslam düşüncesindeki Kur'an-ı Kerim merkezli yaklaşımı temsil etmektedir. Bûtî, klasik düşünceye paralel olarak Arapçayı, ilahi kelamın muhafazası, İslam medeniyetinin omurgası ve ümmetin birleştirici harcı olarak konumlandırmaktadır. Ona göre Kur'an, Arapçayı lehçelere bölünerek yok olmaktan koruyan yegâne kaledir. Böylelikle Arap dili Latince gibi yok olmaktan kurtulmuştur. Bu korumanın ise dört temel yolla gerçekleştiğini savunmaktadır: (1) ilk müdevven metin olarak dilin temelini oluşturması (2) farklı lehçeleri tek bir fasih çatı altında bütünleştirmesi (3) belagat ilimlerinin standartlarını tesis etmesi (4) dili kaba ifadelerden arındırarak mükemmel bir hale getirmesi.

Bu çalışma, Bûtî'nin klasik fikri modern bir dille sunmasının yanı sıra onu pedagojik bir metoda dönüştürmesi ve kendi hayatını bir delil olarak ortaya koymasıyla özgünleştiğini iddia etmektedir. Arap dünyasında Bûtî'nin edebi yönüne dair çeşitli çalışmalar mevcutken Türkçe literatüründe bu konu kendine çok yer bulmamıştır. Bu çalışma, Bûtî'nin dil görüşlerini tarihsel bağlamına oturtturarak onun yaklaşımının gelecekteki dil eğitimi ve medeniyet dili tartışmaları için önemli bir potansiyel sunduğunu ileri sürmektedir. Bu çalışma, nitel araştırma yöntemiyle Bûtî'nin ilgili dersleri, eserleri ve hakkındaki literatür taramasıyla doküman ve söylem analizi yaparak onun bu klasik fikri nasıl canlandırdığını ve bir adım öteye taşıdığını göstermeyi amaçlamaktadır.

Elmalılı Hamdi Yazır (1878-1942) ve Devrindeki Otoritesi

Prof. Dr. Abdullah ÇOLAK, *Hitit Üniversitesi*

Yakın dönemin fikir ve ilim hayatının müstesna simalarından biri olan Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (1878-1942), dinamik bir din anlayışı ile ilmi ve fikri yönden İslâmiyet'i yeniden yorumlayarak çağımızdaki Müslümanlara yeni ufuklar açan, zihinlerdeki ve ruhlardaki donukluğu gidermenin yollarını

gösteren bir düşünürdür. O, Osmanlı Sultanlığının son, Cumhuriyet Döneminin ise ilk dönemlerinde yaşamış, klasik medrese anlayışının yanı sıra her iki dönemin düşünce dünyasındaki fikirleri mezc edebilmiş bir alimdir. Her iki dönemde de dini, hukuki, içtimai ve felsefi meseleler üzerinde derinlemesine düşünmüş, bunların bir kısmına yeni sayılabilecek çözüm yolları getirmiş çok yönlü bir mütefekkindir. Kısaca Elmalılı mâziyi âtiye bağlayabilen nadir ulemadan fakih, müfessir ve mütefekkindir. Bu programda, Elmalılı'nın toplumsal geçiş döneminde İslam mirasına yaptığı katkı, olayları değerlendirmede kullandığı yöntem ve dini bilgiyi kendinden sonraki nesillere aktarmak için üstlendiği rol açıklanacaktır.

Prof. Dr. Hayrettin KARAMAN Hocayla Özel Söyleşi Programı (Çevrimiçi)

Maslahat Anlayışı ve Güncel Hükümlerin Değerlendirilmesi

İslam hukuku günlük hayatta insanların karşılaştığı problemlere çözümler üretmek üzere dinamik bir yapıya sahiptir. İslam'ın temel kaynaklarının yorumlanmasında ve çözüm mekanizmasının çalışmasında ön plana çıkan temel yöntemlerden birisi bireylerin ve toplumun menfaatini esas alan maslahat prensibidir. Maslahat prensibi karşılaşılan sorunların çözümlenmesinde, içinde yaşanan toplumun fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik şartlarını göz önünde bulundurarak uygulanabilir İslami çözüm üretmeyi hedeflemektedir. Günümüz alimlerinden Prof. Dr. Hayrettin Karaman maslahat konusunda önemli görüşlere sahiptir ve karşılaşılan güncel problemlerin çözümü için maslahat prensibine bağlı olarak çözümler üretmiştir. Bu programda, Karaman hocayla çevrimiçi söyleşi programı gerçekleştirilecek ve güncel meselelerin çözümü konusunda izlenilmesi gereken metotlar, güncel problemlerle birlikte açıklanacaktır.

Elmalılı Hamdi Yazır'ın Düşünce Dünyasında Toplumsal Değişim ve Dinî Yorum

Dr. Zehra Betül DİNDAROĞLU, *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi*

Dr. Zuha Döndü SEVEN, *Diyanet İşleri Başkanlığı*

Siyasi, kültürel ve düşünsel kırılmaların yaşandığı bu çalkantılı dönemde Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (1878-1942), bir yanda Batılılaşma, sekülerleşme ve pozitivism gibi modern meydan okumalarla yüzleşmiş, diğer yanda ise İslami ilim geleneğini koruma ve yeniden canlandırma sorumluluğunu üstlenmiştir. Çalışma, Elmalılı'nın bu tarihsel bağlamda statik bir gelenekçiliğe ya da köksüz bir modernizme savrulmadan bunun yerine, dinin temel sabitelerini akıl ve modern verilerle diyalog içinde yeniden yorumlayan bir 'tecdid' (yenilenme) projesi geliştirdiğini iddia etmektedir. Bu projenin merkezinde, Diyanet İşleri Riyaseti'nin talebiyle kaleme aldığı başyapıtı *Hak Dini Kur'an Dili* tefsiri yer almaktadır. Çalışma, bu eser üzerinden Elmalılı'nın akıl-nakil arasında kurduğu hassas dengeyi, modern bilimsel ve felsefi tartışmalara yaklaşımını ve toplumsal meselelere (hukuk, yönetim, kadın hakları) dair getirdiği yorumları analiz etmektedir. Elmalılı'nın düşünce dünyasının ve dini yorumlayışının toplumsal

değişim krizleri karşısında nasıl yapıcı, dengeli ve yol gösterici bir rol oynadığını ortaya koyacaktır. Onun entelektüel mirası, din ile modernite arasındaki ilişkiyi anlamak için bugün de geçerliliğini ve önemini korumaktadır. Bu program, 20. yüzyılın önde gelen alim ve müfessirlerinden Elmalılı'nın, Osmanlı Devleti'nin yıkılışından Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna dek uzanan radikal toplumsal değişim sürecini nasıl yorumladığını inceleyecektir.

Ömer Nasuhi Bilmen'in (1883-1971) Düşüncesinde İslam Hukuku'nun Dinamik Sürekliliği

Dr. Öğr. Üyesi Hakime Reyhan YAŞAR, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

Osmanlı'nın son döneminden Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarına uzanan süreç, siyasal, toplumsal ve hukukî yapının köklü biçimde dönüştüğü bir dönemi temsil eder. Bu dönüşüm, yalnızca devletin idari yapısını değil, aynı zamanda dinî düşüncenin konumunu ve aktarım biçimlerini de derinden etkilemiştir. Bu bağlamda Ömer Nasuhi Bilmen (1883–1971), hem Osmanlı hem de Cumhuriyet döneminde yaşamış bir âlim olarak, dinî bilginin sürekliliğini sağlayan önemli bir köprü şahsiyet olarak öne çıkar. Erzurum'da 1883 yılında hem seyyid hem de Osmanlı hanedanıyla akrabalık bağları olan köklü bir ailede dünyaya gelmiştir. Bilmen, İslâmî ilimlerde ilk tahsilini evinde önce babası Şeyh Hacı Ahmed Efendi'den, babasının vefatından sonra ise amcası 'Abd al-Razzâq 'İlmî Efendi'den almıştır. Bilmen, evde aldığı tahsilini müteakiben İstanbul Fatih Medresesi ve Medreset'ul-Kudâat'ı tamamlamayıp İslami ilimlerde derin bir müktesebat elde etmiştir. Genç yaşta fetvâ kurumlarında görev alarak ilmî yetkinliğini kanıtlamış; 1913'te Fetvâhâne'ye mülâzım olarak atanmış, kısa sürede başmülâzım olmuştur. 1915 yılında Hey'et-i Te'lîfiyye'de görevlendirilmesi, onun Osmanlı hukuk düzeninin son döneminde fıkıh alanında aktif biçimde yer almasını sağlamıştır. Bu kurum, *Osmanlı Aile Hukuku Kararnamesi* gibi dönemin önemli hukukî metinlerinin hazırlanmasında etkilidir. Bilmen'in burada aile hukuku alanındaki fetvâları derleyip Türkçeye çevirmesi, dinî bilginin dönemin hukukî diline aktarılması açısından dikkat çekicidir. Hey'et-i Te'lîfiyye'de dönemin önemli ulemasıyla tanışma ve bir kısmıyla çalışma imkânı elde etmiştir. Bu heyette çalıştığı dönemde elde ettiği tecrübe daha sonrasında *Hukûk-ı İslâmiyye ve Istulâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu* gibi pek çok kıymetli eserin Türkiye Cumhuriyeti döneminde yazılmasına vesile olacaktır.

20. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi Bilmen, Cumhuriyet döneminde de zaman zaman ilmî ve idarî görevlerini üstlenerek dinî otoritenin kurumsal temsilinde etkin bir rol üstlenmiştir. 1926'da İstanbul Müftü Yardımcılığına, 1943'te İstanbul Müftülüğüne atanması, onun yeni rejimin din politikaları çerçevesinde de saygınlığını koruduğunu göstermektedir. Nihayetinde 1960 yılında Diyanet İşleri Başkanlığına seçilmesi, onun hem ilmî otoritesinin hem de dinî bilgi aktarımındaki öncülüğünün kurumsal düzeyde tescilli niteliğindedir. Latin alfabesini benimseyip İslâm hukuku ve tefsir alanlarında eserler vermesi, Bilmen'in modernleşen Türkiye'de klasik dinî mirası yeni bir dil ve sosyo-politik bağlama aktarma çabasının göstergesidir. Osmanlı dönemlerinin entelektüel simalarından biri olarak, çalışmalarında Batı'nın Müslüman toplumlar üzerindeki siyasi ve kültürel hegemonyasını eleştirel bir yaklaşımla ele

almıştır. Bilmen'in yazılarında, dini bilgi ile sekülerizm arasındaki çatışmayı çözmeye ve İslam, Kur'an ve İslam hukuku hakkındaki yanlış algıya ve sömürgecilik hareketlerinin dini düşünce üzerindeki ilişkisine dair farkındalık oluşturmaya çalıştığı görülmüştür.

Bilmen, geleneksel ilmî mirasa bağlı kalırken, kurulan Cumhuriyet'in laik temellendirmesi içinde dinî bilginin devamlılığını amaçlayan kıymetli alimlerden biridir. Onun ilmî üretimi, modernleşme sürecinde İslam hukukunun ve dinî eğitimin nasıl konumlandırıldığını anlamak açısından özel bir örnek teşkil eder. Bu çalışma, Bilmen'in hem Osmanlı'nın son uleması hem de Cumhuriyet'in resmî dinî otoritelerinden biri olarak, iki farklı dünyayı ilmî bir süreklilik içinde birleştirme çabalarına yer verecektir.